

9. Psykholohyya y pedahohyka [Psychology and Pedagogy]: Uch. pos. Pod red. K. A. Abulkhanovoy, N. V. Vasynoy, L. H. Lapteva, V. A. Slastenyna. M., 1998. 320 p.
10. Symodeyko S. I. Samomenedzhment maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv yak pedahohichna problema [Self-management of future primary school teachers as a pedagogical problem] Nauka i osvita: Naukovo-praktychnyy zhurnal Pivdenoukrayinskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K.D.Ushynskoho. 2011. Vol. 6. PP. 209–212.
11. Skvortsova K.H. Formyrovanye u studentov pedahohycheskoho vuza hotovnosti k professyonalnomu samosovershenstvovanyuu: [Formation in students of a pedagogical university of readiness for professional self-improvement]. Dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.08. Kostroma, 1996. 142 p.
12. Shestakova T.V. Formuvannya hotovnosti maybutnikh uchyteliv do profesiynoho samovdoskonalennya. [Formation of future teachers' readiness for professional self-improvement.]. Dis.... kand. ped. nauk: 13.00.04. K., 2006. 244 p.
13. Yak Bendzhamin Franklin udoskonalyuvav sebe? [How was Benjamin Franklyn having mastered himself?]. Praktychna psykholohiya ta sotsialna robota. 1999. Vol. 5. PP.40.

Стаття надійшла в редакцію 15. 11.2019 р.

УДК 330.101.5

DOI 10.25128/2415-3605.19.2.19

ІННА ЗАЙЦЕВА

ORCID:0000-0002-4149-2916

zivia@ukr.net

кандидат педагогічних наук, доцент
Університет Державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

АЛІА ГРУШЕВА

ORCID:0000-0002-7001-7292

gryshevska@ukr.net

кандидат педагогічних наук, доцент
Університет Державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ НА ОСНОВІ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Проаналізовано проблему якості професійної підготовки менеджера інноваційного типу, здатного не тільки сумлінно виконувати функціональні обов'язки на виробництві, а й бути гнучким до змін суспільства, швидко орієнтуватися в ситуації, вміти прогнозувати майбутнє, вибрати ефективні шляхи реалізації потенційних можливостей. Актуальність дослідження зумовлена затребуваністю педагогічного знання про компетентнісний підхід навчання здобувачів вищої освіти як суб'єкт-суб'єктну взаємодію в мінливій та надзвичайно важливій системі освітніх послуг. Акцентовано на врівноваженні позицій викладача та здобувача, що виражається у спільному обговоренні актуальних навчальних, професійних для спеціальності 073 — Менеджмент проблем, застосуванні педагогом демократичного стилю управління освітнім процесом.

Ключові слова: *управлінська компетентність, менеджер, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, ринок освітніх послуг.*

ІННА ЗАЙЦЕВА

кандидат педагогических наук, доцент
Университет Государственной фискальной службы Украины
г. Ирпень, ул. Университетская, 31

кандидат педагогических наук, доцент
Университет Государственной фискальной службы Украины
г. Ирпень, ул. Университетская, 31

ФОРМИРОВАНИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ НА ОСНОВЕ СУБЪЕКТ-СУБЪЕКТНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

Проанализирована проблема качества профессиональной подготовки менеджера инновационного типа, способного не только добросовестно выполнять функциональные обязанности на производстве, но и быть гибким к изменениям общества, быстро ориентироваться в ситуации, уметь прогнозировать будущее, выбирать эффективные пути реализации потенциальных возможностей. Актуальность исследования обусловлена востребованностью педагогического знания о компетентностном подходе обучения соискателей высшего образования как субъект-субъектное взаимодействие в меняющейся и чрезвычайно важной системе образовательных услуг. Акцентировано на уравнивании позиций преподавателя и соискателя, что выражается в совместном обсуждении актуальных учебных, профессиональных для специальности 073 – Менеджмент проблем, проблем, применении педагогом демократического стиля управления.

Ключевые слова: управленческая компетентность, менеджер, субъект-субъектное взаимодействие, рынок образовательных услуг.

INNA ZAITSEVA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
National University of the State Fiscal Service of Ukraine
Irpın, 31 Universitetska Str.

ALLA HRUSHEVA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
National University of the State Fiscal Service of Ukraine
Irpın, 31, Universitetska Str.

FORMATION OF MANAGERIAL COMPETENCE OF FUTURE MANAGERS BASED ON SUBJECT-SUBJECT INTERACTION

The authors analyzed the problem of qualitative training of an innovative manager, who is capable not only to thoroughly fulfill functional duties in the workplace, but also to be flexible to the changes in a society, quickly deal with situations, to be able to predict the future and choose effective ways to realize potential opportunities. Balancing the positions of a teacher and a student is emphasized, which is expressed by a joint discussion of topical educational and professional problems for speciality 073 – Management; the teacher's using democratic management style in the educational process is also highlighted. It was found out that the most important thing is to ensure compliance of the controlling subsystem and the subsystem that is controlled for modern management theory and practice, since only on condition of such conformity the dynamic development of the educational process in accordance with the purpose of the higher educational establishment is possible. It proves that in the educational management the philosophy of influence is changed by the philosophy of creating the conditions for interaction, cooperation, partnership; and in the practice of information society development, when money capital as a strategic resource on which profit depends is replaced by human resource, interdependence of the socio-economic and management activities is generally recognized. After all, as a result of inefficient management at all levels, the level of competitiveness of the country decreases, which reduces the possibilities of self-realization, self-improvement and self-development of a human. Therefore, the necessity to prepare higher education applicants for management activities and to form their management competence in terms of subject-subject interaction through mastering professionally oriented disciplines in the direction of their professional training emerges as the most important factor of the socio-economic development of the country and each of its regions.

Keywords: managerial competence, manager, subject-subject interaction, educational services market.

Проблема формування управлінської компетентності (УК) під час професійної підготовки кадрів вищої кваліфікації для України не нова. На недостатню зорієнтованість

структури й змісту вищої освіти, потреби ринку праці та сучасні економічні виклики вказано в багатьох стратегічних документах. На оновленій ролі сучасних закладів вищої освіти (ЗВО) наголошують документи міжнародного та національного рівнів, в яких актуальності набуває поняття компетентності випускника ЗВО, що визначається багатьма чинниками. Саме компетентності є тими «індикаторами, що дозволяють визначити готовність ... випускника до життя». Вони є каталізатором його подальшого особистого розвитку, громадської активності в житті суспільства [11, с. 7].

Готуючи молодь до нових ролей в суспільстві, необхідно не тільки передавати знання, а й вчити здобувача освіти швидко реагувати на зміни, тобто вивчати нове, формувати навички, якості і компетентності, що дозволяють гнучко адаптуватися до нових потреб ринку праці, оперувати та управляти інформацією, активно діяти, досягати життєвих цілей. Радикальні перетворення вітчизняної системи освіти пов'язані з інтеграцією українського суспільства із європейським освітнім простором, в якому побудова взаємовідносин між учасниками освітніх процесів ґрунтується на пріоритетних принципах особистісно зорієнтованої, гуманістичної, компетентної освіти, педагогіки партнерства, суб'єкт-суб'єктної взаємодії у навчальній діяльності. Відтак у центрі уваги за будь-яких педагогічних процесів є особистість здобувача, формування суб'єктності якого передбачає цілеспрямований розвиток його громадянської життєвої позиції, ініціативності, самостійності у прийнятті рішень, здатності навчатись упродовж життя тощо. Цей процес загострив проблеми, з якими вища школа зіткнулася за роки державної незалежності. Серед них і проблема підготовки «вузьких» фахівців, яка сьогодні вирішується різними шляхами, в т. ч. через інтеграцію різних спеціальностей та реалізацію компетентнісного підходу.

У зв'язку з цим на ринку освітніх послуг особливого значення набуває суб'єкт-суб'єктна взаємодія під час професійної підготовки фахівця інноваційного типу. Тому потреба в розробці шляхів і засобів підготовки випускника ЗВО, який не тільки здобув знання, має професійні навички, а й здатний компетентно ними управляти, є актуальною. З огляду на сучасні вимоги до здобувачів вищої освіти вважаємо, що результатом процесу їхньої професійної підготовки варто розглядати набуту ними в процесі навчання систему компетентностей, що обов'язково містить і управлінську.

У здобувачів вищої освіти проблема формування УК актуалізується також у зв'язку з достатньо стрімкою зміною структури ринку праці. Якщо його модель кінця XIX – початку XX ст. мала три яскраво виражені сегменти (20 % – особи з вищою освітою, 30 % – кваліфіковані працівники і керівники, 50 % – робітники фізичної праці), то модель XXI ст. кардинально змінюється. За прогнозами аналітиків, більшість людей мусить стати господарями власного життя: самостійно діяти, самостійно навчатись упродовж життя, ставити цілі, самим себе мотивувати, розвиватися як підприємці [6, с. 26].

Отож, глобалізаційна нестабільність ринку праці та загальноосвітні тенденції щодо нових принципів організації виробництва і сфери послуг змусили роботодавця визнати, що сучасний фахівець з педагогіки чи економіки, юриспруденції чи журналістики тощо, крім суто професійних знань та технологічної кваліфікації, мусить бути професійно мобільним, оволодівати новими функціями та вирішувати нові завдання. Така здатність, безумовно, базується на більш широких теоретично-прикладних компетенціях, умовах і методах їх навчання. Тому, на нашу думку, зазначені зміни в орієнтації ЗВО, що зумовлені еволюцією світу праці, вимагають перегляду науково-педагогічних підходів до професійної підготовки сучасних здобувачів вищої освіти різних рівнів, зокрема зі спеціальності «Менеджмент», в бік суб'єкт-суб'єктної взаємодії з метою формування УК.

Аналіз наукового доробку з порушеної теми в Україні за останнє десятиліття засвідчив, що таких праць дуже багато. Проте науковий інтерес для нас становили дослідження, в яких висвітлюються проблеми формування і розвитку УК та суб'єкт-суб'єктної взаємодії у професійній підготовці. Серед них є праці Н. Баловсяк, І. Зайцевої, О. Зеліковської, Н. Житник, Є. Іванченко, Л. Калініної, Г. Копил, Т. Коваль, М. Коляди, Л. Парашенко, Л. Петренко, М. Прадівлянного, Г. Чаплицької тощо. Підвалини розроблення проблеми формування УК закладені в дослідженнях Л. Володарської-Золи, В. Мельник, В. Мусієнко-Репської, О. Романовського, Л. Сергєєвої.

Мета статті – визначення ролі теоретично-прикладних аспектів компетентнісного підходу формування УК здобувачів вищої освіти як суб'єкт-суб'єктної взаємодії у професійній підготовці майбутніх менеджерів.

Інтерес наукового пошуку зосереджено не лише на об'єкті навчального процесу, а й на його суб'єкт-суб'єктних взаємовідносинах, що передбачає врівноваження позицій викладача та здобувача і виражається у спільному обговоренні актуальних навчальних, професійних до галузі знань проблем, застосуванні педагогом демократичного стилю управління [15].

Оскільки в сучасних умовах позачерговою є необхідність підготовки компетентних фахівців, здатних до ефективної управлінської діяльності, цінною є думка І. Аносова щодо використання суб'єкт-суб'єктних відносин у навчальному процесі, коли здобувач освіти буде рівноправним його учасником [2, с. 185]. При цьому педагог здійснює педагогічну діяльність і переважно виконує лише роль координатора, а студент – освітню. Такі відносини можна вважати партнерськими, оскільки вони передбачають взаємний і плідний розвиток якостей, компетентностей особистості майбутнього фахівця, а також навчання і самого педагога у процесі їхнього спілкування та спільної діяльності під час професійної підготовки [15]. Партнерське сприйняття зовсім не означає панібратство, але дозволяє кожному поважати індивідуальну думку та відстоювати її в діалозі. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія характеризується поважною співпрацею, відносинами та рефлексивним типом діяльності заради мотивованого навчання і формування професійних компетентностей та управлінської як її складової.

У контексті порушеної теми є сенс розглянути семантику поняття «професійна підготовка», адже в межах її компетенції трансформуються зазначені вище процеси. Загалом професійна підготовка трактується як формування за певних умов знань і вмінь особи для швидшого, ніж за звичайного процесу, набуття навичок, що потрібні майбутньому фахівцеві в його професійній діяльності. Так, С. Гончаренко стверджує, що професійна підготовка – це сукупність знань, навичок і вмінь, оволодіння якими дає змогу людині працювати спеціалістом вищої, середньої кваліфікації або кваліфікованим робітником [4, с. 275], тобто процес підготовки зумовлює певний рівень кваліфікації спеціаліста.

Під сутністю професійної підготовки В. Семиченко пропонує розуміти «одночасне забезпечення і виконання певного державного замовлення на спеціалістів», тобто діяльність, зорієнтовану на майбутнє, що є певним етапом і засобом життєвого самовизначення особистості (особистісно значуща). Провідною цінністю професійної підготовки науковець вважає діяльність, яка засвоюється. Реальна дійсність вимагає гнучкого співвідношення зазначених пріоритетів [13, с. 179]. У Законі України «Про вищу освіту» професійна підготовка тлумачиться як «здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю» [12].

Відтак професійну підготовку розглядаємо як процес, результатом якого є формування і збагачення настанов, знань, умінь і компетентностей з метою прискореного виконання професійних завдань, прийняття рішень, формування сукупності певних особистісних якостей, досвіду праці та норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з обраною професією та подальшого професійного й особистісного розвитку. Якісно вищий рівень ефективності такого процесу становлять суб'єкт-суб'єктні педагогічні взаємовідносини [5].

Вітчизняна практика свідчить, що більше половини дипломованих спеціалістів працюють не за фахом, багато з них очолюють різні структурні підрозділи організацій, установ або розвиваються як підприємці, тобто виконують управлінські функції. Не секрет, що менеджер – це професія, діяльність, галузь знань і так само потребує певних управлінських знань, умінь, навичок, компетентностей.

Аналізуючи вимоги до основних характеристик підприємця та його економічної культури, О. Аксьонова вивчила їх в поєднанні з управлінською культурою, якостями менеджера і розглянула діяльність власника бізнесу й менеджера в одній особі. Такий підхід нині є надзвичайно актуальним, оскільки на ринку праці зростає роль самозайнятості населення. Вона дійшла висновку: «Інноваційні зміни в освіті, що відбуваються в контексті процесів загальної глобалізації, потребують створення нових підходів у загальній методиці викладання економічних дисциплін і професійній підготовці загалом», що сприятиме формуванню фахівців нової генерації [1, с. 169]. Науковець стверджує, що вдосконалення потребує не тільки програмно-методичне забезпечення а й методика навчання. Тому науково-

педагогічний працівник як суб'єкт навчально-виховного процесу також використовує у своїй діяльності менеджерські навички.

Для сучасної теорії та практики управління найголовнішим є забезпечення відповідності управляючої підсистеми та підсистеми, що управляється, оскільки лише за такої відповідності можливий динамічний розвиток навчального процесу згідно з метою ЗВО. Це вкотре підкреслює, що в менеджменті освіти на зміну філософії впливу прийшла філософія створення умов для взаємодії, співробітництва, партнерства.

Отже, послуговуючись визначеннями понять українських і зарубіжних учених і практиків управління, ставимо поняття «управління», «керівництво», «менеджмент», «менеджмент освіти», «управлінська компетентність» в один синонімічний ряд:

- Управління – це вид діяльності, який забезпечує оптимальне функціонування та розвиток систем, узгоджує та координує діяльність людей щодо досягнення спільної мети. Управляти можна системами, процесами – керувати – людьми, колективами, тобто управління та керівництво відрізняються об'єктами та суб'єктами. Управляти можна чим-небудь, а керувати – ким-небудь.

- Менеджмент – теорія та практика ефективного управління. Внутрішньошкільний (педагогічний) менеджмент – теорія та практика ефективного управління закладом освіти. Менеджер – керівник, який володіє професійними знаннями та вміннями для реалізації ефективного управління.

- Менеджер освіти – керівник, який володіє професійними знаннями, вміннями для реалізації ефективного управління в освіті [16].

- Управлінська компетентність – сукупність особистісних можливостей посадової особи, її кваліфікаційні знання, досвід, що дають змогу брати участь у виробленні певного кола рішень або самостійно вирішувати якість питання завдяки наявності відповідних знань і навичок [9].

Доцільно розглянути питання змісту діяльності вчителя і менеджера. В. Крижко [10, с. 37] й інші науковці порівнюють основні компоненти змісту діяльності педагогічного працівника і менеджера для визначення загального, що дозволить посилити елементами ефективного управління педагогічну діяльність. Ми вважаємо ці компоненти універсальними й такими, що можуть співвідноситись і до викладача ЗВО, оскільки основні вміння менеджера, вчителя чи викладача передбачають наявність управлінських умінь і компетентності як суб'єкта навчально-виховного процесу.

Важливим є дослідження Л. Сергєєвої з формування управлінських навичок в студентської молоді невиробничої сфери та отримані нею результати. Вона доводить, що «лише теоретичне ознайомлення з навчальними курсами економічних дисциплін, основ підприємницької та управлінської діяльності не забезпечують цілеспрямованого формування в учнів управлінських навичок». Цей висновок науковець підтверджує такими показниками: із 260 респондентів майже 62 % викладачів і 72 % майстрів виробничого навчання недостатньо уявляють собі шляхи та засоби формування в студентської молоді управлінських навичок. Із 400 студентів близько 65 % респондентів не володіють елементарними практичними навичками організації колективної справи, близько 75 % не змогли правильно скласти ділові папери. Крім того, у процесі навчання, отримуючи відповідні знання, молодь не набуває необхідних управлінських умінь і навичок [14]. Йдеться про підготовку молодших спеціалістів. Проте ми вважаємо, що отримані автором висновки є важливими й актуальними для професійної підготовки майбутніх менеджерів.

З метою виявлення інтересу студентів до формування УК серед здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Менеджмент» було проведено опитування. Для цього ми використали анкету за аналогією анкети Є. Іванченко (табл. 1) [12].

Анкета на виявлення ставлення здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Менеджмент» до важливості і необхідності формування УК під час професійної підготовки

Питання	Відповідь
В чому Ви вбачаєте значущість управлінської компетентності в майбутній діяльності?	
Чи хотіли б Ви оволодіти управлінськими навичками у закладі вищої освіти?	а) так; б) ні, я зможу це зробити у процесі діяльності; в) ні.
Оцініть значущість управлінської компетентності в майбутній діяльності за такими критеріями:	а) дуже значуща; б) значуща; в) інколи значуща; г) незначуща.
Чи вбачаєте Ви доцільність у формуванні в ЗВО управлінської компетентності?	а) так; б) не можу відповісти; в) ні.
Якщо так, то в чому Ви вбачаєте цю доцільність, якщо ні – чому?	
Чи вважаєте Ви, що Ваша професійна кар'єра призведе Вас до керівної посади?	а) так; б) так, за сприятливих обставин; в) не можу відповісти; г) ні.
Який вид діяльності, на Вашу думку, сприяє формуванню управлінської компетентності:	а) виховна; б) навчальна; в) наукова; г) виробнича; д) не можу відповісти.
Чи вважаєте Ви можливим формування у студентів основ управлінської компетентності:	а) вважаю; б) не вважаю; в) не впевнений(а); г) не можу відповісти
Чи хотіли б Ви в майбутньому здійснювати менеджерську діяльність?	а) так; б) так, за сприятливих обставин; в) не можу відповісти; г) ні.

Результати анкетування уможливили зробити висновки, що у здобувачів освіти вже на початку професійної підготовки сформований інтерес до УК як складової їх майбутньої фахової діяльності. На запитання щодо значущості цієї компетентності в майбутній діяльності отримано відповіді, які ми поєднали за змістом у п'ять груп. Отже, УК: певною мірою забезпечує захищеність на ринку праці (10 %); розширює діапазон можливостей при влаштуванні на роботу (17 %); сприяє швидкому реагуванню на зміни щодо потреби конкретної професії і кваліфікації в суспільстві (47 %); практично унеможливляє позбавлення пристосуванню до дійсності засобів існування (26 %).

У ЗВО навичками УК хочуть оволодіти 76 % респондентів, 15 % вважають, що зможуть це зробити у процесі діяльності, а 9 % не вважають за потрібне оволодівати навичками цієї компетентності.

У наступному запитанні здобувачам було запропоновано оцінити значущість УК в менеджерській діяльності за такими рівнями: дуже значуща, значуща, інколи значуща, незначуща. Відповіді розподілились так (табл. 2).

Таблиця 2

МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТИ

Результати оцінювання рівнів значущості УК в майбутній менеджерській діяльності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Рівні оцінювання	Кількість студентів (%)
дуже значуща	35
значуща	56
інколи значуща	9
незначуща	0
Всього	100

Надалі здобувачам було запропоновано оцінити свій рівень володіння УК, відповівши на запитання: Чи можете ви: виділяти найважливіше з важливого; відбирати і аналізувати інформацію; передбачати в незнайомій ситуації очікувану поведінку людей; дотримуватись встановлених норм і правил поведінки; планувати й організовувати власну діяльність; спонукати себе та інших до дії; самостійно приймати рішення; відповідати за результати; визнати й виправляти помилки.

Здобувачі самостійно оцінювали свій рівень сформованості УК. Результати самооцінки такі: визначають свій рівень УК як низький 28 % опитаних, як середній – 61 %, як достатній – 11 %. Отож, тільки 11 % респондентів вважають, що УК в них сформована на достатньому рівні.

У наступному запитанні ми з'ясовували, чи хочуть майбутні менеджери набувати управлінських навичок і компетентностей ще під час навчання в ЗВО. Ствердно відповіли 90 % респондентів, 7 % опитаних не змогли відповісти, а 3 % вважають, що ні. Відповіді на наступне запитання перекликаються з відповідями на друге: «Чи хотіли б ви оволодіти управлінськими навичками у закладі вищої освіти?». Ті здобувачі, які відповіли «так», вважають, що володіння УК певною мірою гарантує їм влаштування відразу після закінчення ЗВО, ширший вибір місця роботи, взаєморозуміння з роботодавцями, комфорт у новому колективі, можливість пристосування до будь-якої роботи. Інші респонденти не до кінця усвідомлюють значущість УК в подальшій своїй діяльності: 17 % опитаних вважають, що професійна кар'єра обов'язково призведе їх до керівної посади, 54 % сподіваються, що призведе тільки за сприятливих обставин, 23 % не змогли відповісти на запитання і тільки 6 % опитаних дотримуються стабільної поведінки в майбутній роботі.

На запитання щодо видів діяльності, які сприяють формуванню УК, респонденти надають перевагу комплексній діяльності. Отож, 10 % здобувачів вважають, що формуванню УК сприяє виховна діяльність, 20 % – навчальна, 20 % – наукова, 50 % – виробнича і лише 6 % респондентів не змогли відповісти на поставлені запитання. Зазначимо, що перевага студентської молоді все ж таки віддається навчально-науковій та виробничій діяльності. За таких умов можливим формування у здобувачів вищої освіти УК ще під час професійної підготовки вважає 80 % респондентів, 14 % не впевнені в цьому, 3 % вважають це неможливим і стільки ж не змогли відповісти на запитання.

Стосовно намірів здобувачів першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 073 «Менеджмент» в майбутньому працювати за фахом і здійснювати менеджерську діяльність, то ствердно відповіли 80 % респондентів, 18 % вважають, що здійснювати менеджерську діяльність вони зможуть за сприятливих обставин, не змогли відповісти 0 %, не мають наміру в своєму майбутньому здійснювати менеджерську діяльність 2 % опитаних.

Такі висновки є переконливим аргументом щодо необхідності посилення акценту професійної підготовки здобувачів вищої освіти до формування управлінських компетенцій на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії ще під час професійної підготовки в ЗВО.

Зазначимо, що професійна підготовка майбутніх менеджерів в ЗВО розглядається нами в контексті сучасного рівня розвитку економіки країни та науки. На жаль, як зазначає О. Аксьонова, «шляхи і засоби реформування економіки в Україні залишаються малозрозумілими та низькоєфективними» і висловлює занепокоєння, що за таких умов вища школа, що повинна працювати на випередження, може втратити свій «потенціал генератора інтелектуального ресурсу» держави [1, с. 55].

Узагальнюючи вищесказане, зазначимо, що в практиці розвитку інформаційного суспільства, коли грошовий капітал як стратегічний ресурс, від якого залежить прибуток, витісняється людським ресурсом, загальноновизнаним є взаємозв'язок суспільно-економічної та

управлінської діяльності. Тому необхідність підготовки здобувачів вищої освіти до управлінської діяльності та формування в них УК в умовах суб'єкт-суб'єктної взаємодії через опанування професійно-орієнтованих дисциплін з напрямку їхньої професійної підготовки можна констатувати як необхідність актуалізації уваги, яка порушується на численних вітчизняних і міжнародних науково-практичних комунікативних заходах. У більшості виступів спікери відзначають, що Україна – це держава з великим, але не реалізованим потенціалом конкурентоспроможності, який падає тому, що зменшуються можливості самореалізації, самовдосконалення і розвитку людини в результаті неефективного менеджменту на всіх рівнях [7]. Саме це вважаємо однією з багатьох інших причин того, що сьогодні Україна, маючи велику кількість дипломованих спеціалістів та управлінців, у світовому рейтингу посідає низькі показники рівня конкурентоспроможності. Знання є, а здатність до реалізації низька через відсутність компетентності, що є важливим показником ефективного результату.

Відтак проблема підготовки студентської молоді, як майбутнього нації з високим рівнем сформованої УК, готовності до здійснення управлінської діяльності і прийняття якісних управлінських рішень постає найважливішим чинником соціально-економічного і політичного розвитку країни.

Останнє десятиліття ЗВО працюють у форматі нової освітньої парадигми та суб'єкт-суб'єктної взаємодії, спрямованої на прискорення і поглиблення реформи національної освітньої системи. У цьому сенсі прискіплива увага приділяється нероздільності навчального процесу і наукових досліджень. Не так швидко, як хочеться, однак поступово відбувається ревізія усталених і сформованих упродовж десятиліть традицій, які нині «стали вже гальмом для розвитку освіти» [3]. Успішна реалізація цих заходів всіма викладачами і керівниками ЗВО має великою мірою підвищити рейтинг ЗВО, рівень академічної культури та посилити їхню відповідальність перед суспільством за результати своєї діяльності.

Теоретичний аналіз змісту освітньо-професійної програми підготовки майбутніх менеджерів першого (бакалаврського) рівня свідчить, що навчальні плани спеціальності 073 «Менеджмент» мають достатній резерв для посилення блоку професійних дисциплін за рахунок використання варіативної (вибіркової) частин навчальних планів і принципу міжпредметної координації, яку ми вважаємо разом із суб'єкт-суб'єктною взаємодією учасників навчального процесу та інтерактивними методами навчання основою формування УК під час професійної підготовки. Його сутність полягає у забезпеченні комплексності професійної підготовки здобувачів освіти шляхом органічного поєднання його фахової спрямованості та формування УК в процесі вивчення професійно значущих дисциплін і предметів загальнонаукового циклу, до яких належить навчальні дисципліни, що містять менеджерську складову.

Таким чином, формування УК в здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю «Менеджмент» як суб'єкт-суб'єктної взаємодії в педагогічній теорії та практиці свідчать про сукупність інтегрованої професійної підготовки майбутнього фахівця, а головне – компетентної особистості фахівця.

Вирішення цієї проблеми дозволить визначити освітню траєкторію професійної підготовки здобувачів вищої освіти й з інших спеціальностей, адже управлінська складова посідає чільне місце в будь-якій сфері та дозволяє ефективніше реалізовувати особисті і загальні цілі, відкриваючи нові можливості для постійної самоосвіти, гнучкості в сучасних реаліях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксьонова О. В. Методика викладання економічних дисциплін: навч. посібник / О. В. Аксьонова. – К.: КНЕУ, 2006. – 708 с.
2. Аносов І. П. Педагогічна антропологія: навч. посібник / І. П. Аносов. – К.: Твім інтер, 2005. – 264 с.
3. Вандер-Венде М. К. Болонская декларация: расширение доступности и повышение конкурентоспособности высшего образования в Европе. Высшее образование в Европе. 2000. Т. XXV. № 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aha.ru/moscow64/educationalbook>.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

5. Грушева А. А. Формування управлінської компетентності бакалаврів економічних спеціальностей у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / А. А. Грушева. – К., 2012. – 247 с.
6. Драйден Г. Революція в навчанні; пер. з англ. М. Олійник / Г. Драйден, Д. Вос. – Львів: Літопис, 2005. – 542 с.
7. Зайцева І. В. Професійна компетентність як домінанта готовності майбутнього менеджера до фахової діяльності / І. В. Зайцева // Актуальні проблеми менеджменту та фінансів у сучасних глобалізаційних процесах: зб. мат. Міжнар. наук.-практ. конф. – Ірпінь: Вид-во Ун-ту ДФС України, 2019. – С. 36–39.
8. Іванченко Є. А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Є. А. Іванченко. – Одеса, 2005. – 266 с.
9. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.У.С., 2004. – 112 с.
10. Крижко В. В. Теорія і практика менеджменту в освіті: навч. посібник / В. В. Крижко. – Запоріжжя: Просвіта, 2003. – 272 с.
11. Овчарук О. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти О. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: монографія. – К., 2004. – С. 6–15.
12. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII // Урядовий кур'єр. – 2014. – С. 1–15.
13. Семиченко В. А. Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід? / В. А. Семиченко // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія; за ред. І. А. Зязюна. – К., 2000. – С. 176–203.
14. Сергеева Л. М. Формування управлінських навичок в учнів вищих професійних училищ невинробничої сфери: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. М. Сергеева. – К., 2000. – 21 с.
15. Слюсаренко Н. Суб'єкт-суб'єктний підхід до організації педагогічного процесу / Н. Слюсаренко, М. Кульбацька. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/91936-195407-1-PB.pdf.
16. Хміль Ф. І. Основи менеджменту: підручник / Ф. І. Хміль. – К.: Академвидав, 2005. 608 с.

REFERENCES

1. Aksionova O.V. Metodyka vykladannia ekonomichnyh dyscyplin: navch. posibnyk [Methods of teaching economic disciplines: manual], Kyiv, KNEU Publ., 2006. 708 p.
2. Anosov I. P. Pedagogichna antropologiya: navch. posibnyk [pedagogical anthropology: manual]. Kyiv, Tvim Inter Publ., 2005. 264 p.
3. Vander-Vende M.K. Bolonskaya deklaratsiya: rasshirenie dostupnosti i povyshenie konkurentosposobnosti vysshego obrazovaniya v Evrope [Bologna declaration; widening accessibility and increasing competitiveness of higher education in Europe]. Vysshie obrazovanie v Evrope – Higher Education in Europe. 2000. Vol. XXV. № 3 (In Russ.). Available at: : <http://www.aha.ru/moscow64/educationalbook>
4. Goncharenko S.U. Ukrayinskyj pedagogichnyj slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary], Kyiv, Lybid Publ., 1997. 376 p.
5. Grusheva A. A. Formuvannya upravlinskoyi kompetentnosti bakalavriv ekonomichnyh specialnostej u procesi profesijnoyi pidgotovky. Dys. ... kand. ped. nauk [Forming managerial competence of Bachelors of economic specialities in the process of professional training. Cand. ped. sci. dys]. Kyiv, 2012. 247 p.
6. Dryden G`. The Learning Revolution (Ukr. tr.: M. Olijnyk), Lviv, Litopys Publ., 2005. 542 p.
7. Zajceva I.V. Profesijna kompetentnist yak dominanta gotovnosti majbutnogo menedzhera do fahovoyi diyalnosti [Professional competence as the dominant of the future manager's readiness to professional activity]. Aktualni problemy menedzhmentu ta finansiv u suchasnyh globalizacijnyh procesah: zb. mat. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. [Proc. Int. conf. "Topical problems of management and finance in modern globalization processes"], Irpin, 2019, pp. 36–39.
8. Ivanchenko Ye.A. Formuvannya profesijnoyi mobilnosti majbutnih ekonomistiv u procesi navchannya u vyshhyh navchalnyh zakladah. Dys. ... kand. ped. nauk [Forming professional mobility of future economists in the process of studying in higher educational establishments. Cand. ped. sci. dys]. Odesa, 2005. 266 p.
9. Kompetentnisnyj pidhid u suchasnij osviti: svitovij dosvid ta ukrajynski perspektyvy [Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects] (ed. O.V. Ovcharuk), Kyiv, 2004. 112 p.
10. Kryzhko V.V. Teoriya i praktyka menedzhmentu v osviti: navch. posibnyk [Theory and practice of management in education: manual], Zaporizhzhya, Prosvita Publ., 2003. 272 p.

11. Ovcharuk O. Rozvytok kompetentnitsnogo pidhodu: strategichni oriyentyry mizhnarodnoyi spilnoty [Development of competency approach: strategic guides of the international community]. Kompetentnisnyj pidhid u suchasnij osviti: svitovyj dosvid ta ukrayinski perspektyvy: monografiya [Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects: monograph]. Kyiv, 2004, pp. 6–15.
12. Pro vyshhu osvitu: Zakon Ukrayiny vid 01.07.2014 r. # 1556-VII [Law on Higher Education]. Uryadovyj kuryer, 2014, pp. 1–15.
13. Semychenko V.A. Priorytety profesijnoyi pidgotovky: diyalnisnyj chy osobystisnyj pidhid? [Priorities of professional training: action or personal approach?]. Neperervna profesijna osvita: problemy, poshuky, perspektyvy: monografiya; za red. I. A. Zyazyuna [Continuous professional training; problems, prospecting, prospects: monograph]. (ed. I.A. Ziazium), Kyiv, 2000, pp. 176–203.
14. Sergejeva L.M. Formuvannya upravlinskyh navychok v uchniv vyshhyh profesijnyh uchylshh nevyrobnychoyi sfery: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk [Forming managerial skills of students of non-industry sector higher vocational schools. Cand. ped. sci. dys]. Kyiv, 2000. 21 p.
15. Slyusarenko N. Subyekt-subyektynyj pidhid do organizaciyi pedagogichnogo procesu [Subject-subject approach to organization of educational process]. Available at: file:///C:/Users/User/Downloads/91936-195407-1-PB.pdf.
16. Khmil F. I. Osnovy menedzhmentu: pidruchnyk [Fundamentals of management: textbook], Kyiv, Akademvydav Publ., 2005. 608 p.

Стаття надійшла в редакцію 18.11.2019 р.

УДК 001.8: 37.014.5

DOI 10.25128/2415-3605.19.2.21

ТЕТЯНА СИЧ

ORCID ID 0000-0003-0230-3374

tatynasych@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1,

КІЛЬКІСНИЙ ТА ЯКІСНИЙ АНАЛІЗ НАУКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ З МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Наведено результати кількісного та якісного аналізу наукової продукції з методології дослідження проблем управління освітою як критерію її розвитку. Формування вибірки наукової літератури здійснено з урахуванням особливостей розвитку методологічного знання та теорії методології досліджень проблем управління освітою в українській науці. Проаналізовано науково-методичну літературу, дисертації та статті з методології пізнання і методології педагогічних досліджень, які лежать в основі методології досліджень проблем управління освітою, а також деякі праці з методології досліджень інших наук, до предметного кола яких входить управління освітою. За періодами розглянуто співвідношення кількості одноосібних та колективних книг з методології досліджень. Охарактеризовано книжкову продукцію за типами, наведено динаміку зростання кількості книг та статей з методології досліджень, порівняно кількість наукової продукції з методології педагогічних досліджень та методології досліджень проблем управління освітою. Встановлено, що дослідження проблем управління освітою здійснюються переважно на засадах методології педагогічних досліджень. У вітчизняній науковій літературі недостатньо ґрунтовних праць, навчально-методичної літератури, в яких розкривається специфіка методології дослідження проблем управління освітою. Проте виявлена загальна динаміка зростання всіх типів наукової продукції з методології дослідження проблем управління освітою свідчить про поступовий розвиток теоретичного знання щодо методології досліджень у цій галузі.

Ключові слова: методологія досліджень, управління освітою, розвиток методології досліджень, наукова продукція.

ТАТЬЯНА СЫЧ

кандидат педагогических наук, доцент